

UČITELJSKI TOVARIŠ

Stanovsko političsko glasilo UJU. - Poverjeništvo Ljubljana

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati na uredništvo — naročnino, reklamacije in vse administrativne stvari pa na upravništvo v Ljubljani, Učiteljska tiskarna, Frančiškanska ul. 6/I. Vse pošiljke je pošiljati franko. Reklamacije so proste poštnine. Rokopisov ne vračamo. Telefon uredn. 2312.

Izhaja vsak četrtek. Naročnina znaša za neorganizirane 60 Din, za inozem. 80 Din. Posamezna šte. 1-50 Din. Članstvo „Pov. UJU — Ljubljana“ ima s članarino že plačano naročnino za list. Za oglaševanje in reklamne novice vseh vrst je plačati po ceniku od petih vrst. Inzeratni davek pošte. Pošt. ček. ur. 11.197.

Neznosne razmere za učiteljstvo ob meji in v Prekmurju.

Že od nekdaj je bilo naše narodno učiteljstvo na obmejnih solah na slabem, posebno če si je bilo popolnoma svesto vzvišene naloge med narodom.

Boriti se je moralo na vse strani, predvsem z oblastmi, ki so bile nemškega in madžarskega duha, in je bil njih namen raznarodovalen. V drugi vrsti se je moralo boriti proti tujerodcem in renegatom, katerim je bilo vsled svojega dela vedno trn v peti. Školski so onemogočili učitelja in njegovo delo. Z raznimi ovadbami in denunciacijami so hoteli doseči njegovo premestitev. Ne le, da se ga je za njegovo vestno narodno delo preziralo pri prošnjah za podelitev boljših mest; z boleštvom v srcu je moral gledati, ko so dobivali drugi, ki se narodno niso nekspornirali, boljša mesta, torej za brezdelje plačilo. Renegate se je celo povzdigovalo v deveda nebasa. Za svoje škarijstvo delo so prejeli denarne podpore od raznih tujih bojnih društev. Narodni učitelj je ostal brez plačila, zasmehovan in preziran. V tolažbo mu je bila edino zavest, da pomaga s tem svojemu narodu. V veliki meri je zasluža učiteljstva, da pomenečevanje ni tako napredovalo kakor so si ga Nemci zamislili.

Prišel je prevrat. Oddahnili smo se vsi, vedeli smo, da je raznarodovalni tok vzisen, a ne še popolnoma ustavljen. Sanjali smo o boljših dneh, ko bomo svoje sile, ki so bile vezane v boju z našimi sovragi, uporabljali v druge svrhe. A marsikdo je doživel razočaranje. Bivši renegati so postali čez noč zopet na videz najboljši Slovenci, narodnjaki in Jugoslovenci. Kakor so poprej zatajili svoj materni jezik, tako so sedaj prikrito zatajili zopet janičarstvo iz strahu pred osveto tistih, ki so jim včeraj se delali krivico. Prikrito pravim, ker vedno so še upali, da se vrne Habsburgovec, ki jim pomore do nekdanjega gospodovanja.

In mi? Svesti si velike zmage nismo mislili na osvetlo, velikodušno smo jim odpustili. Smo slovenske duše! Ostajali so razni renegati nadalje na svojih mestih, kakor bi se ne zgodilo ničesar.

Polagoma so uvideli, da tla vendar niso tako vroča, kakor so si jih predstavljali in zopet so pričeli s svojim delom. Sedaj iščejo zatočišča pri raznih političnih strankah. Povsod so se jim vrata na stečaj odpirala, čim večji odpadnik je bil, tem rajše se ga je sprejelo, ne radi tega, ker se je vrnil izgubljeni sin pod domačo streho, ampak ker se je pričakovalo, da privede več grešnikov njegovega kova v stranko — za kroglice se vendar gre! Ti ljudje iščejo pri političnih strankah le dobiček, one naj jih ščitijo, jim prekrbe eno in drugo. Koliko narodnih grehov gre na ta račun! Da ni to v prid stranki ne pomišljajo vodilni krogi. Ko vidijo, da jim ena stranka ne more pomagati (ker ni na vladi) »presedajo« v drugo in izkoriščevanje se prične znova.

Uvidevajoč, da je to lahek posel in brez nevarnosti, delo pridno nadaljujejo in bivši nemškutarji in madžaroni so zopet to, kar so bili. Preganjanje nacionalnega življa se zopet nadaljuje, predvsem učiteljstva. Da jim je zaveden učitelj trn v peti se razume, saj ta sedaj uničuje to, kar so oni delali deset in desetletja. S pomočjo strank (kakor pred vojno) hočejo preganjanje in premeščati učiteljstvo, saj smo na Balkanu!... Samo eden slučaj! Kortež (t. j. politični agitator) telefona: »... V D. velikanski shod, 4000 ude-

ležencev, zasigurnih ravno toliko glasov, prosim tega in tega (naštevajo dolgo vrsto imen, večinoma učiteljev) takoj premestiti, razumete, takoj premestiti, drugače bo samo 2000 glasov.« — Brez komentarja!

Zalostnejše pa je, da takim ljudem sedaj in pomagajo celo naše oblasti. Če te kdo denuncira, takoj boš premeščen, saj so časi, ko se denuncijantu več verjame, kakor izjavam upravitelja, nadzornika in ne vem še koga.

Tovariš, jugoslovanski dobrovoljec in invalid, se mi je pritoževal, da je neki veliki župan pri oficialnem posetu njega in ostalo učiteljstvo ignoriral, dočim se je s sosedom, nemškutarjem ostenativno dolgo razgovarjal. Videl sem, da je to tovariš, ki je znan kot narodni delavec, peklo. Potolažil sem ga, da se je mož moral že zavedati, da ni vreden razgovora z njim, ki je pomagal ustvarjati državo, katera mu daje sedaj kruh. Ne smemo biti preveč sentimentalni in ne pozabiti pregovorov: Povej s kom občejuje in jaz ti povem kdo si!... Zalostno, a resnično!

V poslednjem času opažamo, da so tajne sile zopet na delu. Lotile so se to pot uglednega in delavnega šolskega nadzornika. Ker uvidevajo, da se učiteljstva danes ne da več premeščati kakor so si želeli, skušajo doseči odstavek šolskega nadzornika in namestiti te — madžarona.

Koncert zbora slovenskega učiteljstva UJU v Zagrebu.

Sijajen uspeh pevskega zbora. — „Novosti“ pišejo: Ne sjećamo se kada je poslije prevrata imao koji zbor iz naše kraljevine takav uspeh, kao zbor slovenskih učitelja.“ — „Jutranji list“ poroča: „Zbor slovenskih učitelja spada u prve redove naših pjevačkih društava, a imade sve preduvjete, da nas i našu muziku odlično reprezentuje u inozemstvu.“

— Kritika odličnega strokovnjaka o koncertu v „Riječi“.

Zopet je storilo slovensko učiteljstvo, včlanjeno v UJU poverjeništvo Ljubljana, velik korak naprej v poglobitvi svojih stanovskih vezi z ostalim učiteljstvom v državi in poneslo dober glas o svojem smotnem delu na kulturnem polju med svet. Pevski zbor slovenskega učiteljstva je bil to, čigar člani in članice so se z velikimi gmotnimi žrtvami, globokim samozatajevanjem in vztrajno pridnostjo pripravljali na prireditve pevskega koncerta izven ožje domovine — v Zagrebu.

Odhod iz Ljubljane.

Svest si svojega gotovega uspeha se je odpeljal pevski zbor, ki šteje 70 članov — učitelj in učiteljice, pod vodstvom svojega predsednika tov. Marka Bajuka in svojega neumornega dirigenta tov. Srečka Kumarja v soboto zjutraj v Zagreb. Zboru sta se pridružila kot zastopnika poverjenstva tovariša Grum in Kobal. Poverjenik tov. Andr. Skulj je bil dopoldne službeno zadržan. Dospel je šele zvečer v Zagreb.

Sijajen sprejem.

Zagrebske „Novosti“ z dne 15. januarja poročajo:

Včeraj popoldne so došli v Zagreb na glavni kolodvor slovenski učitelji in učiteljice. Na peronu je čakalo drage in simpatične goste skoro vse zagrebsko učiteljstvo, obe učiteljski pevski društvi, ostale glasbene korporacije in lepo številno meščanstvo.

Prvi jih je pozdravil poverjenik UJU v Zagrebu g. Josip Skavič. Izvajal je: »V tem

Vsi, ki mislijo, da je učiteljstvo igrača v rokah političnih strank, naj se zavedajo, da je učiteljstvo danes strnjeno v močno falango, ki bode vse take napade skupno odbijalo. Slovenija ni Makedonija, kjer bi uspevale take metode.

Učitelji, ki v narodnem oziru niso bili popolnoma neoporečni, ne spadajo na obmejne šole. Ne moremo si misliti, kako naj uspešno deluje za nacionalno stvar države, kogar ljudje poznajo, da je bil nemškutar ali madžaron in ne morejo pozabiti, da jim je izvalil tolike vsote za vojno posojilo. Tudi na to bomo morali misliti, ako nočemo, da se bodo ponavljali slučaj, ko je učenec obrtniške šole, Slovenec, iz kraja, kjer ni niti enega Madžara — absolvent popolnoma slovenske šole — kričal na dan 1. decembra: »Živela Madžarska!« Tu se vidi jasno, da je bil učitelj v pogledu nacionalne vzgoje, popolnoma pasiven.

Danes po večini nima učiteljstvo pri oblasti za delo na meji zaslonbe, kakor bi jo moralo imeti. Ne oziramo se na to in iščimo zaslonbe v organizaciji, ki ve ceniti delo v obmejnih krajih ter bo svoje sile tem lažje uporabila v to, da se razmere tudi tu temeljito izpremenijo, čim trdnjeje in čim delavnejše se strnemo okrog nje.

Vse te razmere niso slučajne, temveč so posledica duha in režima, proti kateremu se imamo boriti, kar se zavedamo!

beznijo in da se boste počutili med nami kot med svojimi. V Zagrebu, zibelki ilirizma, v mestu Ljudevita Gaja in Stanka Vraza, v mestu, kjer se ponosno dviguje Strossmayerjeva akademija, je vsak Jugosloven v svojem domu, a posebno vi, slovenski učitelji in učiteljice, ki z nami sodelujete že od nekdaj na narodnem polju. Naj ostane današnji obisk trajno zapisan v srcih nas vseh, krepki naj one vezi, ki so nas spajale doslej, ker bo to vse le v korist našemu narodu, njegovi moči in napredku. S to nado vam kličem ponovno z radostnim srcem: Da ste nam dobro došli! Živeli!

Nato je pozdravil brate Slovence mestni šolski nadzornik Matko Kasumović. Izvajal je: »Spoštovana gospoda! Čast mi je kot mestnemu šolskemu nadzorniku pozdraviti tovariše, ki potujete kot odlični pevski zbor po naši državi in ste prišli najprej v našo sredo. Dobro nam došli v hrvatski prestolici; upam, da boste našli najlepši odziv, ko boste z lepo slovensko pesmijo razveselili srca Zagrebčanov. Kot člani stanu, ki dviga narodno vzgojo in prosveto, katerega je veliki pedagog in učitelj Slomšek obdaril s temeljno veslike kulture, nadaljujete s svojim delom delo Slomškovo. V tem imenu želim, da vas ona pristrčnost, s katero vas sprejemamo v našem Zagrebu, spremlja po vseh krajih naše države.

Za tem je pozdravil navzoče učiteljstvo učenec osnovne šole Oldožih Zavrnik, po rodu Slovenec. Deklamiral je pesem »Pozdravljam Te, gorenska stran...«, na koncu katere je izročil ge. Bajukovi šopek svežih rdečih vrtnic, kar je vse dirnilo.

V imenu hrvatskega pevskega društva »Kolo« je želel dobrodošlico pevskega zboru g. St. Debeljak, v imenu pevskega društva »Lisinski« g. Strmac, za pevsko društvo »Mladost« g. dr. Bakašin in za »Balkan« g. Puhalo.

V imenu gostov je odgovoril vsem oduseljenim pozdravom g. Marko Bajuk ter se zahvalil za pažnjo in ljubeznivost, s katero so bili sprejeti slovenski učitelji in širitelji slovenske pesmi prvikat tako lepo v glavnem mestu hrvatskem.

Pred koncertom.

Po oficijelnem pozdravu je krenil zbor v spremstvu gostoljubnih Zagrebčanov, predvsem učiteljstva, v mesto in se podal naravnost v Glasbeni zavod, kjer je imel zbor kratko skušnjo. Zatem se je vršil v restavraciji »Lovački rog« skupni obed. G. restavrat Toner je s vojo priznava kuhinjo in točno postrežbo zadovoljil svoje goste v polni meri. In ni čuda, da je bilo razpoloženje v zboru tako pristrčno. Po obedu so si ogledali naši tovariši (ice) pod vodstvom zagrebških tovarišev gg. Markovca, Benakovića in Trbuljaka zgodovinski Zagreb.

Ves aranžma celotne prireditve je prevzelo pevsko društvo »Kolo« in zagrebsko učiteljstvo UJU, na čelu mu poverjenik g. Skavič in tov. Milojevič.

Koncert.

Točno ob 8. uri je bila dvorana že docela papolnjena. Koncert je uspel nad vse pričakovanje. Pevsko društvo »Kolo«, akad. pevski zbor »Balkan« in zagrebsko učiteljstvo so poklonili zboru v znak priznanja, krasne vence s trakovi. Navdušenja in priznanja za lepo slovensko pesem ni bilo ne konca ne kraja. Koncertu je prisostvovala elitna zagrebska publika, v prvi vrsti glasbeniki, kakor gg. Barle, Dobrinč, Zaller, Grgošević, Kajčević, Smodej, dalje armijski komandant Matić, divizijski komandant general Uzun-Mirković in komandant mesta general Radovanović. Med ostalim odličnim

vrste znanilec zarje Vidove. Malim narodom so v dnevih tesnob takih glasniki prav tako potrebni kot vsakdanji kruh.

Hvaležno mora biti velikemu petdesetletniku zlasti še slovensko učiteljstvo in njemu izročena mladina. Saj je ravno mladini poklonil najlepših pesmi in s tem tudi učiteljstvu odprl na stečaj vrata k lepotam naše pesmi in našega jezika.

Ko so nekoč potožili učitelji pri neki konferenci tujerodnemu ravnatelju tamkajšnje učiteljske, da je težko obravnavati z otroci kako pesem, jim je rekel: »Kaj pravite? Vi imate vendar Župančiča in Levstika! Ta dva pojeta mladini sama! Tudi pri mnogo večjih narodih ne najdemo boljših.« — Mož je bil namreč odlični poet in zelo dober poznavalec naše literature.

Ob petdesetem rojstnem dnevu se učiteljstvo z mladino hvaležno spominja velikega pesnika in pokonci moža, ki nam je do skrajnih možnosti odkril lepoto naše besede in ustvaril pravih biservov za sedanjost in bodočost rod ter dal tujini o svojem narodu »potrdilo za ta svet«.

Zeli mu iz hvaležnih src: »Naj še doigo, dolgo sveti svojemu narodu!«

Fr. L.

LISTEK.

Oton Župančič.

(Ob 50-letnici rojstva.)

»Kadar se bo izvedla ocenitev celokupne jugoslovanske književnosti, bo ugled Otona Župančiča še bolj zrastlel... tedaj mu bodo Srbi in Hrvati morali dati prednost pred mnogimi svojimi največjimi pesniki.« — Te besede je napisal pred par leti Petar Grgec v »Hrv. Prosveti« o našem velikem kulturnem delavcu, pesniku O. Župančiču ki praznuje 23. t. m. petdesetletnico svojega rojstva.

V času, ko nismo imeli Slovenci pokazati svetu ničesar pomembnega, je vstal brez predhodnikov, nepričakovan in osamljen velikan Prešeren, ki je prvi v nedosežnih glasovih domače govorice dajal izraza najrazličnejšim čustvom. — Drugi, ki je v letih propadanja literature vzrasel iz naroda in nam ustvaril klasično prozo na podlagi žive narodne govorice, je bil Levstik. In ko so proti koncu preteklega stoletja segli tudi do nas valovi zapadnih evropskih literatur, so vstali novi glasniki in nas častno uvrstili v krog večjih evropskih narodov. To je bil na-

stop naše moderne, s Cankarjem v prozi in Župančičem v poeziji.

Umetniška poet O. Župančiča je tako utemeljena kot more biti le pri pravem umetniku: resnična slika njegove notranjosti. To-like slikovitosti razpoložej, brez bolne sentimentalnosti, ne najdemo zlepa pri kakem pesniku. Vse preveča zdravje naroda, iz katerega je izšel in pri katerem se je učil življenjske modrosti. In zato ker ga pozna, ga tudi čisla: »Naš narod moder je kot kralj Matjaž.«

Že pri prvih njegovih pesmih vidimo, da se je učil pri neizčrpnem viru narodne pesmi: slovenske, srbohrvatske, maloruske, češke. Podal je naši mladini s svojimi »Pisani« camii, »Cicibanom« i. dr. najlepše bisere mladinske literature. Mnogo življenjske modrosti je v njih, a vse so povite v tako nepriljeno obliko, da prevzamejo s svojo navidezno preprostostjo tako otroka kot odraslega, ki najde v njih polno globokih resnic.

Preko mladostne življenja polne »časne opojnosti«, ki pomenja prevrat tedanje literarne dobe se njegov duševni pogled obrne po svetu. Pesnik postane filozof in prerok, ki kaže narodu bodočnost in mu stavlja pred oči ogledalo, želeč mu, da bi prišel »do svoje podobe«, kot želi sam sebi. Skrbi ga usoda

naroda, kaj bo z najmanjšim bratom izmed treh. V občutku polnih pesmih iz dobe vojnih grozot čutimo protest in bolečino, ki navdaja pesnika v teh časih teme, a ne obupuje, saj vidi že v duhu »Zarje Vidove«. — Tam obračuna z vsemi piščalkarji, izdajicami in sejalcji razdora med brati ter zapoje visoko pesem naši besedi.

Vsaka Župančičeva knjiga ima nekaj samosvojega. Že simbolični naslovi so značilni. Od »Časne opojnosti«, kjer se še čuti viharina doba mladosti, gre v svet »Črez plan« v novo življenje iskati resnice in lepote in v »Samogovorih« postane modrec, razgablja o tajne človeškega in narodnega življenja.

Poglavje zase je Župančičev čut za lepoto našega jezika. Pri pouku čutimo, da so njegovi verzi nedosežne melodije, ki same zvone v otroških dušah.

Poleg čudovito plastičnega izražanja nam je odkril polno neznanih in na novo stvorjenih besed. Kako suvereno obvlada naš jezik, vidimo zlasti v prevodih klasičnih dram najboljših svetovne literature. (Shakespeare i. dr.).

Zato je Župančičev jubilej kulturni dogodek prve vrste za Slovence in druge južne Slované. Bil je vsem tankoslušnim svoje

